

ORLI (21) ai

o jasne.

sg m N orli (1). ◇ G orlégo (4); -égo (1), -(e)go (3). ◇ f N orlã (2). ◇ G orl(e)i (1). ◇ A orlą (3).
◇ I orlą (1). ◇ n N orl(e) (1). ◇ A orl(e) (1). ◇ I orl(e)m (1). ◇ pl G orlich (2). ◇ A subst orl(e) (1).
◇ I f orl(e)mi (1). ◇ L orlich (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XIX w.

Przymiotnik od „orzęł”: dotyczący orła, należący do orła, właściwy orłom, jak u orła; *aquilinus Calep*, Cn (21): *BierEz* H2v, H3; Y w ten czas go rycerzem zacnie páfowano/ Y Orle mu do herbu fkrzydło było dano. *RejWiz* 97v; A czterzy oblicza miało kázde znich. Oblicze iedno/ oblicze Cherubinowo: á wtore oblicze/ twarz człowiecza: á ná trzecim twarz Lwia: á ná czwartym twarz Orla [*facies aquilae*]. *Leop Ez* 10/14; *RejZwierz* 120v; Pierwśza [*bestyja*] iako lew máiąc fkrzydłã orle [*alae que aquilae*] *BibRadz Dan* 7/4, *Ez* 10/14; á mieyfcu temu dał [*Lech*] imię Gniezno/ od gniazd Orlich/ ábowiem tám nálażł pełno Orlich gniazd ná drzewiech. *BielKron* 318, 95v; *Phoenicopterus*, Ptak z rodu orlego czerwone pierze máyiąci którego yęzik niewymownie fmaczny yełt *Mącz* 298c, 333d; *Calep* 86b.

W połączeniu szeregowym (1): Albo weźmi kurzey żółci/ węgorzowey/ orley/ Sępiey/ kániey/ iáftrząbiey/ y wśelákich drapieźnych ptakow/ co mięfem żywą *SienLek* 65.

W porównaniach (2): Który [*Pan*] cię wśelákich dóbr hoynie nábwawia/ Y twoię młodość/ iáko orlą odnawia. *KochPs* 153 [*idem WerReguła*]; *ArtKanc* Q19; [*WerReguła ktv*].

W charakterystycznych połączeniach: 'orle(-a) gniazdo (4), skrzydło (2), twarz (2).

Wyrażenia: »głowy orle« (1): [*będą rzędzić*] Z więthfzym wćífkiem niż kthory z onych co byli przed nimi/ á przetoż ie názwowá głowámi Orlemi [*capita aquilae*]. *BibRadz 4.Esdr* 12/24.

»orli wzrok« (1): Iż niech będzie Moskwićin/ álbo który iny z którego kolwiek Kśięftwá człowiek/ á przedśie ón niema ták Orlégo wzroku/ áni ták Sokolého oká/ iáko naychudźzy POLak ma? *OrzQuin* R4v.

»zwyczaj orli« (1): then narod ludzki/ W doznániu práwey prawdy iełt bárzo máluczki. [...] A gdzie iey práwe gniazdo tám iey nie fzukáią. Tá k tępość záflepyoná narodu ludzkiego/ Ze w niey nie wzywamy zwyczáiu Orlego. Ktory fie w foby kocha kiedy pátrzy w fłóńce/ Ale Puhacz ni Sowá nigdy tego nie chce. Tá kże y my práwiechmy Puhacze á Sowy/ Bo nigdy gdzie iełt iáfno nie wznósimy głowy. *RejWiz* 96v.

W przeni (2) : Widzieliście com wczynił Egipcycánom/ y iákom was práwie nofił iáko ná Orlich fkrzydłách [*super alas aquilarum*] *BibRadz Ex* 19/4 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarKazSej* 677a.

a. [*Zestawienia w funkcji nazw botanicznych i mineralogicznych*]:

»orle drzewo« = drzewo z gatunku *Aloes arborescens* o aromatycznych liściach i korze; w stanie naturalnym do 20 m wysokie, rośnie w Indiach Zach., w XVI w. stosowany w aptekarstwie jako środek leczniczy i dezynfekujący: Orle albo Ráyskie drzewo. Xilaloos vel lignum Aloes. Párádys holtz. *SienHerb* 192a, E#.

»orli kamień« = *Lapis aquilae* (Rost); prawdopodobnie kryształ górski: Orli kámieñ. *Aquille lapis*. Adler fteyn. *SienHerb* 326a.

»orle pioro« = *Myriophyllum L.*; wywłócznik, roślina z rodzaju wodnikowatych (*Halorrhagidaceae*), odmiana *Myriophyllum alternifolium*; roślina wód stojących, o rozgałęzionych łodygach, liściach i przylistkach kwiatowych grzebieniasto-pierzastosiecznych: Orle pioro/ *Myriophyllum alterum*. Waffer thannen/ Fenchel garben. *SienHerb K4#v, E#.*]

Cf **ORŁOWATY, ORŁOWY**

BK